

Tolunay Bayram: Geçmişten Günümüze Asurilerin Hikayesi

Posted on 14/03/2017

Asuriler (Süryaniler) eski çağlardan bugüne Orta Doğu'da yaşayan ve bugün dünyanın her yerine yayılmış olan bir halktır.

Antik çağlarda bugün Kuzey Irak'ta bulunan Assur şehrinin yerli halkı olarak bildiğimiz Asuriler Mezopotamya'nın gördüğü en büyük imparatorluklardan biri olan Asur'un bir anlamda sahibidirler. Şehir ve halk adını Şehrin tanrısı olan Assur ya da Ashur'dan almaktadır. Tarihin belli dönemlerinde Asuriler tüm Mezopotamya'yı ve Akdeniz kıyılarına kadar geniş bir coğrafyada hüküm sürmüşlerdir.

Assur şehri tarih sahnesine ilk kez bağımsız olarak, bu günden yaklaşık 4000 yıl önce çıkar. Bağımsızlık öncesinde şehir, Mezopotamya'nın tümünü etkisi altında bırakan, kabul edildiği gibi söyleyecek olursak tarihi başlatan Sümerlilerin kontrolündeydi. Daha sonrasında Sümer kültürü etkisini bir anlamda devrederek yerini bölgenin ilk imparatorluklarına bırakmaya başladığı dönemlerde Assur bağımsız bir şehir olarak önem kazanmaya başladı.

Günümüz bilim adamları, Asur dönemini üç bölüme ayırmaktadır: Eski Asur, Orta Asur ve Yeni Asur dönemleri. Her dönemin kapsadığı zaman dilimleri ise akademik bir tartışma konusu olarak hala tartışılmaktadır.

Eski Asur

“Eski Asur” dönemi genel kabul içerisinde Assur şehrinin yaklaşık 4000 yıl önce

bağımsızlığını kazanması ile başlatılmaktadır.

Eski metinler, Bağımsızlık sonrasında Asur'un boyutları ve gücünün sınırlı olduğunu göstermektedir. Nitekim Asur'un ilk yöneticileri kendilerini "kral" olarak değil, Tanrı Ashur'un "vekil"i olarak görmekteydiler.

"Asur tapınağını ve tüm tapınak alanını inşa eden Ihurhuma oğlu, tanrı Ashur'un vekillerinden olan Tanrı'nın vekili Erishum" (Asur tapınağındaki merdivende bulunan bir yazıttan - çeviri Albert Kirk). Asur'un erken hükümdarlarının neden bu kadar alçak gönül olduğu ise araştırmacılar arasında Asurlular üzerine bir başka tartışma konusudur.

Asur şehrinin bu mütevazî dönemi ise "Shamshi-Adad" adlı yöneticinin Assur'u ele geçirmesi ile beraber sona erer. Shamshi-Adad şehri çok daha geniş bir coğrafyada hüküm süren bir imparatorluğunun parçası haline getirir. Yazıtlar ve arkeolojik kalıntılardan anlaşıldığı kadarı ile Shamshi-Adad'ın yaklaşık 3800 yıl önce yaşadığı ve Assur'dan değil "Tell Leilan" adındaki bugün Suriye'de bulunan bir şehirden olduğu anlaşılmıştır. Adad, kendine eski Assur yöneticilerinin yaptığı gibi gösterişsiz bir ad takmak yerine dil bilimciler tarafından "evrenin kralı" olarak çevirilen bir unvan vermiştir.

Shamshi-Adad'ın imparatorluğu ise uzun sürmemiştir. Ölümünden sonra Hammurabi liderliğindeki Babil İmparatorluğu ve Mittani'ler tarafından Adad'ın toprakları kontrol altına alınmıştır. Antik kayıtlardan anlaşıldığı kadarı ile MÖ. 1500'e kadar Assur şehri direkt olarak Mittani kontrolü altında olmasa da Mittani etkisinden doğrudan etkilenmiştir.

Orta Asur Dönemi

14. yüzyılda ise Mezopotamya coğrafyasında giderek etkisini yitirmeye başlayan Mittaniler ardından Assur şehrinin yöneticileri Assur tekrar bağımsız olması gerektiğini savunmaya

başladılar. Bağımsızlığının kazanılması ardından bu dönemin başını çeken Assur-Ubalit I (MÖ. 1363-1328) tarafından Assur şehri yayılmaya ve topraklarını genişletmeye başladı. Bu kazanımlar ile beraber bölgenin o dönemdeki en büyük güçleri olan Babil ve Mısır imparatorluklarından statüsünün diplomatik olarak tanınmasını talep etmiştir.

Assur-Ubalit I'in halefleri ise Asur topraklarını daha da genişletmişlerdir. Adad-Nirani (MÖ. 1305-1274) Mitanni'yi fethederek bir yüzyıl önce bölgeye ve Asur'a hükmeden bir krallığı topraklarına katmış oldu. Adad-Nirari zaferini anlattığı yazıtta Mitanni başkenti Taidu'ya "tuz ektiğini" ve bir anlamda şehirde hayatta kalanları Asur'un hakimiyeti altında çalışmaya yükümlü ettiğini anlatır. Adad-Nirari kendi ünvanını ise "Kainatın kralı" olarak belirler ve Asur'un ondan sonraki hükümdarları da bu ünvanı kullanmaya devam eder.

Asur'un bölgede genişleme hikayesi Ninari sonrasında da devam eder. I Tukulti-Ninurta (MÖ. 1243-1207) döneminde Mezopotamya'nın en önemli imparatorluklarından biri olan Babil'in kalbi Babil şehrini işgal etmiş, onun ardından Tiglath-Pileser I (M.Ö. 1114-1076) döneminde ise Asur'un sınırları Akdeniz sınırlarına kadar genişlemiştir.

Asur krallarının becerikli olduklarından pek çok Asur yazıtında olabildiğince abartılı bir şekilde bahsedilmektedir. Tiglath-Pileser Ortadoğu'da "42 toprağı ve onun hükümdarlarını fethetti" şeklinde bir yazıtla övülmüş. Becerilerinden "iyi avcı" ,"cesur adam" ve "Şiddetli bir saldırı ile yürüyerek 120 aslan öldürdü" şeklinde bahsedilmiştir.

Bununla birlikte, Tiglaht-Pileser'in zamanı ve ardıllarının yazıtlarında, Asur'un yaşadığı sorunlara da işaret edilmektedir. Ortadoğu'daki şehirlerin ve uygarlıkların çöktüğünden, Ege'den bölgeye gelen bir grup insanın Asur için kuşkusuz çok kritik bir öneme sahip olan ticaret ağlarını çökerttiklerinden bahsedilmektedir. Tiglath-Pileser sonrasında ise tüm bölgedeki siyasi karışıklık ve büyük uygarlıkların çöküşü Asur'u etkilemiş ve MÖ. 9. yüzyıla kadar Asur hakimiyeti alanı gittikçe daralmıştır.

Yeni Asur Dönemi

Milattan önce 9. yüzyıl ile Asur'un yıkıldığı MÖ. 6. yüzyıla kadar olan dönem “yeni Asur dönemi” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde Asur hakimiyeti ulaşabildiği en büyük sınırlara ulaşır.

Asuriler, II. Ashurnasirpal (MÖ. 883-859) döneminde daha öncesinde hüküm sürdükleri bölgenin çoğunu yeniden ele geçirerek Akdeniz sahillerine ulaştılar. Asur'un en başarılı hükümdarlarından olan II Ashurnasirpal Asur imparatorluğunun başkentini Assur'dan alarak bir anlamda Nimrud şehrine taşımıştır. Orada bir tapınak inşa ettirmiştir. Kralın kendini Assur şehriden biraz uzak tutan bu tavrı gelecekteki Asur hükümdarları tarafından da devam ettirilecektir. II. Sargon (MÖ. 721-705) döneminde bir anlamda imparatorluğunun yeni başkenti olan Khorsabad kurulur; Sennacherib (MÖ. 704-681) döneminde Nineveh yeni başkent olur ve Asur başkentini oraya taşımak adına yeni bir saray inşa edilir.

Asur hükümdarlarının kendilerini sürekli olarak niçin Assur şehriden uzak tuttıkları ise Asur imparatorluğu üzerine bir başka tartışma konusudur.

Asur tarihinde krallık, egemenliğinin tek sahibi değildi. Assur'da kral soylular ve “seçilmiş bir meclis” pek çok kez politik olarak çatışma içerisinde bulunmaktaydı.

Assur şehri tanrı Ashur'un evi idi. Tanrı Ashur antik Asuriler için çok büyük bir öneme sahip olmasına rağmen, bugün Asuriler için önemini giderek kaybetmiştir.

Araştırmacılar tarafından kralların Assur şehriden giderek uzaklaşmasının kralın Tanrı Assur'un buyruklarından ve Assur şehrinin yönetiminde de güçlü olan Aristokrat ve demokratik güçlerinin etkisinden kurtulmak için yaratılmış bir strateji olduğu düşünülmekte.

Yönetimde tek adanlaşmanın peşinde olan krallar stratejik hamleler ile güçlerini kullanarak yönetimde söz sahibi olan demokratik ve güçlü bağlantıları olan valiler yerine krala borcu (vefa vb.) kişileri şehirlerin başına vali olarak atadılar. Yönetimdeki en güçlü kurumlardan olan valiliklerdeki bu kadrolaşmada hareket ve manevra anlamında kralın eline önemli bir güç vererek sarayı daha güçlü bir hale getirmeye yaradı.

Yeni Asur döneminde Asur, bilinen en geniş sınırlarına ulaştı. Orta Asur döneminde hakimiyeti altında olan Babil ve modern Lübnan'ın bir bölümüne tekrar eline geçiren Asur, bu dönemde Filistin topraklarını da bir askeri hareketle eline geçirdi. İbranice İncil'de bu saldırılardan çok sayıda pasajda bahsedilmektedir.

Asuriler ile karşılaşması ardından Yahudiler İsrail adında bir kuzey krallığa ve Yahuda adında güney krallığa bölündüler ve bu iki yahudi krallığı birbirleri ile sık sık bölge hakimiyeti üzerinden çatıştılar. Hem Asur yazıtlarında hemde İbranice İncil'de II. Sargon'un İsrail'i tamamen yok ettiği bütün ve şehir kasabaları ele geçirerek buyruğu altına aldığından bahsedilmektedir.

Sargon'un halefi Sennacherib'in ise dikkatini güney krallık olan Yahuda'ya çevirerek buradaki bütün şehirleri ele geçirdiğinden bahsedilmektedir. Yazıtlar ve İncil'den yapılan çıkarımlarda kuşatmanın uzun sürdüğü hesaplansa dahi savaşın tam olarak nasıl sona erdiği ise ortaya konulamamıştır.

Tarihi kaynaklarda Yahuda kuşatması adına çelişkili ifadeler bulunmaktadır. İbranice İncil'de Jerusalem kuşatıldığında Asurilerin Mısırlılar ile savaşmak zorunda kaldıklarını ve daha sonrasında Jerusalem'dan uzaklaşmalarına neden olan bir şey olduğunu ve geriye kalan Asurilerin ise ilahi bir güç tarafından uzaklaştırdığı belirtilmekte. "efendinin meleği dışarı çıktı ve Asur kampında 185 bin kişiyi öldürdü. Sabah uyandıklarında Asur kampı cesetler ile doluydu" (2. Krallar 19:35 ve İsiyah 37:36)

Bir Asur yazıtında ise Yahuda kralı Hezekiah'ın "bir kuş gibi kapana kısılmış" olduğunu yazmakta. Yazıtta Asur kralının Yahudayı haraca bağladığını ve ona altın, gümüş, fildişi, fil derisi ve hatta kızlarını verdiğini söylenmektedir. Bir gecede bir melek tarafından öldürülen 185 bin Asurlu yerine bu Asur yazıtı akla daha yatkın gözüke dahi Asurlular Yahuda üzerinde kesin bir hakimiyet kuramamışla Kudüs'ü ele geçirememişler ve Yahuda krallığı daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir.

Asur Esarhaddon (M.Ö. 680-669) döneminde ise Mısır üzerinde hakimiyet kurmuş Mısır firavunu Nubialı Taharqa'yı yenilgiye uğratarak Mısır başkentini ele geçirmiştir.

Assur'un Düşüşü

Asurlular Mısır'ın fethi ile beraber batıya doğru yayılmalarını sürdürürlerken doğuda ise keskin sorunlar baş göstermeye başlamıştı. 7. yüzyılda Babil'de Asur hakimiyetine karşı bir isyan başladı ve aynı dönemde İran'da olan Medler adlı bir grup Asur bölgesine akınlar düzenlemeye başladılar.

İki grubun saldırısı ardında batıdaki varlığını da korumaya çalışılan Asur askeri baskı altına girmeye başladı. Babiller ise MÖ 625'te Babil Kralı Nabopolassar'ın hükümdarlığı ile beraber tekrar Asur'dan bağımsızlıklarını kazanmış oldular.

Assur'un düşüşündeki en büyük etkenlerden biri olan Medler ise kral Cyaxares (MÖ. 625-585) döneminde Asur bölgesine akınlarını sıklaştırdılar ve Asur başkenti Nineveh'e kadar varmayı başardılar. Yazılı kayıtlardan Nineveh'teki kuşatmanın üç ay kadar sürdüğü "üç savaşlar" denilen bu dönemde Asur başkenti Nineveh'in Medler tarafından tamamı ile yok edildiği bilinmekte. "dağları ve tepeleri enkaz yığınına dönüştüren Med ordusu"

Assur ordusu bu yenilgi ardında savaşmaya devam etti ancak ordu giderek geniş topraklarda savaşmanın verdiği yıpratıcı etki altında ezildi ve Assur toprakları yok edildi veya başka

güçlerin hakimiyeti altına girdi. Yaklaşık MÖ. 600'e gelindiğinde ise Mezopotamya ve geniş orta doğu coğrafyasının hakimiyetini elinde bulundurmuş olan Asur krallığı tamamen yok edilmiş oldu.

Asur şehirlerinin çoğu hasar görmüş yada tamamen yok edilmişti ancak Asuriler bu saldırılardan sağ çıkmayı başardılar Hayatta kalan Asuriler eski geleneklerini sürdürerek gelişkin bir sistemle yaşamaya devam ettiler. Ancak İsa döneminde Asuriler Hristianlığa dönerek bugün hala sürdürdükleri dine en erken katılan topluluklardan biri oldular.

Asur vatanı bugün hala Kuzey Irak'ta tarihin tüm dönemlerinde gerçekleşen bir yıkımla karşı karşıya Asuriler binlerce senedir yaşadıkları topraklardan cihatçı ve selefi çeteler ve bunların başını çeken IŞİD tarafından sürüldüler. Son 5 yılda kitlesel katliamlar ile karşı karşıya kaldılar. Suriye'de ve Irak'ta yaşadığı bilinen yaklaşık 1.5 milyon Asuri tümü ile bu katliamlardan birinci dereceden etkilendi. Onların ve tüm Mezopotamya'nın tarihi bu çeteler tarafından yok edildi veya ağır hasara uğratıldı. Onlar kadim topraklarında yaşamaya devam edeceklerdir ancak tarihte gördükleri belkide en ağır yıkımla 2000'li senelerde karşılaşmış oldukları tarihe önemli bir not olarak düşülecektir.

Kaynak: arkeofili.com